

1
**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

На правах рукопису

МАРУШКО
Надія Семенівна

УДК 330.53: 658.14

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
(на прикладі підприємств молочної промисловості)**

Спеціальність: 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному торговельно-економічному університеті на кафедрі фінансового аналізу і контролю Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор,
Мних Євген Володимирович,
Київський національний торговельно-
економічний університет, завідувач кафедри
фінансового аналізу і контролю

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, професор
Кузьмінський Юрій Анатолійович
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана, завідувач кафедри
бухгалтерського обліку

кандидат економічних наук, доцент
Бачинський Василь Іванович,
Львівська комерційна академія Укоопспілки,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Провідна установа: Тернопільський національний економічний
університет, кафедра обліку та контролінгу в
промисловості, м. Тернопіль

Захист відбудеться "30" січня 2007 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.055.01 Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19, ауд. А227.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19.

Автореферат розісланий " __ " _____ 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.І. Морозова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження.

Ринкові умови спонукають до вирішення низки проблем, які безпосередньо впливають на ефективність процесу господарювання на підприємстві. Здійснення ефективної діяльності підприємств, забезпечення їхнього стійкого економічного зростання можливе лише завдяки розширенню джерел фінансування. Джерелами фінансування є капітал підприємства, який формується з власних і залучених джерел.

Трансформаційні процеси, пов'язані з переходом до ринкових умов господарювання у вітчизняній економіці передусім позначились на механізмі формування власних і залучених фінансових ресурсів для забезпечення функціонування суб'єктів господарювання. Ринкові відносини зумовили пошук нових механізмів фінансового забезпечення діяльності підприємств, оптимізації структури джерел фінансування та повноцінного використання можливостей залучення капіталу. Відсутність ресурсів, необхідних для покриття таких потреб, недостатня їх кількість або неможливість їхньої своєчасної мобілізації перешкоджає нормальному перебігові виробничого процесу і може звести нанівець ефективність діяльності. Уникнути проблем, зумовлених браком власного капіталу, можна шляхом залучення додаткових коштів.

Без залучення капіталу практично неможливо на конкурентоспроможному рівні досягти стійкого фінансового стану та позитивних фінансових результатів. Проте підприємство повинно розпоряджатися залученими коштами так, щоб у майбутньому не тільки забезпечити зворотність і збереження грошей, а й одержати додатковий прибуток і забезпечити ліквідність активів у цілому.

Значний внесок в удосконалення обліку й аналізу залученого капіталу зробили вчені І.О. Бланк, М.Т. Білуха, О.Д. Василик, О.М. Загородна, В.М. Івахненко, К.В. Ізмайлова, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, В.О. Мец, Є.В. Мних, В.М. Опарін, П.Я. Попович, В.В. Сопко, С.І. Шкарабан та ін. Серед зарубіжних авторів дослідженням цих проблем займалися М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, Ю.Ф. Брігхем, О.П. Зуділін, В.В. Ковальов, М.Н. Крейніна, Г.В. Савицька, Я.В. Соколов, А.Д. Шеремет та ін.

Незважаючи на значний науковий внесок науковців у цій сфері, питання організації та методики обліку й аналізу залученого капіталу підприємств є найбільш дискусійним, потребує подальших досліджень, започаткування пошуку нових підходів і напрямів та вдосконалення наявних, особливо з урахуванням специфіки їхньої діяльності.

Основною гіпотезою є припущення, що теоретико-методологічне забезпечення обліку й аналізу залученого капіталу в молочній промисловості потребує удосконалення. Зміни необхідні насамперед щодо підвищення оперативності інформації та визначення потреби в додатковому залученні капіталу, що в кінцевому підсумку дасть змогу

підвищити ефективність грошового потоку підприємства, і як наслідок, отримати додатковий прибуток.

Для досягнення зазначених цілей необхідно, зокрема, визначити головну концепцію обліку і звітності залученого капіталу із запровадженням міжнародних стандартів фінансової звітності, вдосконалити методику обліку окремих елементів залученого капіталу та методику аналізу ефективності і доцільності залучення капіталу на підприємства молочної промисловості.

Усе це зумовлює вибір теми дисертаційного дослідження та її актуальність для національної економіки України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами визначений Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” та державною програмою реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 20.10.98 р. № 1706. Тема дисертації є складовою науково-дослідної роботи кафедри фінансового аналізу та контролю Київського національного торговельно-економічного університету „Фінансовий контроль в системі державного регулювання розподілу і використання бюджетних ресурсів” № 0105U0007662201020.

Мета і завдання дослідження – розробка рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення методики та організації обліку й аналізу залученого капіталу підприємств відповідно до вимог міжнародних і національних стандартів обліку для створення обліково-аналітичного забезпечення управління залученим капіталом підприємств молочної промисловості.

Реалізація мети дослідження зумовила об'єктивну необхідність виявлення і вирішення такого комплексу *завдань*:

- виконати теоретичний аналіз концептуальних підходів щодо розкриття сутності, змісту і характерних ознак залученого капіталу та його дефініцій, сформулювати визначення залученого капіталу для адекватного структурування і вдосконалення методики обліку й аналізу капіталу підприємства;

- вдосконалити класифікацію залученого капіталу для побудови адекватної та ефективної обліково-аналітичної системи фінансового менеджменту підприємств;

- визначити наукові засади залученого капіталу як особливого об'єкта обліку й аналізу діяльності підприємств молочної промисловості;

- оцінити чинну методику й організацію обліку залученого капіталу та розробити рекомендації подальшого їх розвитку;

- удосконалити інформаційне забезпечення аналізу залученого капіталу підприємства, а також визначити шляхи його раціоналізації;

- розробити методику комплексного економічного аналізу формування та використання залученого капіталу.

Об'єктом дослідження є процес залучення капіталу підприємствами молочної промисловості.

Предметом дослідження обрана методика та організація обліку й аналізу залученого капіталу як складової інформаційного забезпечення управління його формуванням та використанням на підприємствах молочної промисловості.

Методи дослідження, які застосовано в дисертації, ґрунтуються на загальній теорії наукового пізнання. До них належать загальнонаукові методичні (аналіз, синтез, дедукція), емпіричні теоретичні (формалізація, гіпотетичний) та емпіричні методичні (розрахунково-аналітичні, синтезування) прийоми досліджень. У процесі дослідження стану обліку й аналізу залученого капіталу на підприємствах молочної промисловості використовували такі методи: системний аналіз (для розкриття змісту категорії “залучений капітал” і опрацювання методики обліку й аналізу формування та використання залученого капіталу); методи індукції, дедукції, абстракції і формальної логіки (для визначення й уточнення економічної сутності та змісту понятійного апарату); порівняння, групування, метод середніх величин, кореляційно-регресійний аналіз, лінійне програмування (для опрацювання масиву статистичних даних й у моделюванні оптимальної структури капіталу підприємства та прогнозування розміру залученого капіталу та його впливу на обсяг виробництва продукції); деталізація і прийоми елімінування (для виявлення та дослідження впливу грошового потоку на динаміку залученого капіталу підприємства).

Інформаційною базою дослідження є чинне в Україні законодавство, нормативні акти з питань підприємницької діяльності, дані обліку та аналізу діяльності підприємств молочної промисловості Львівської області, наукові праці та публікації у періодичних виданнях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів і практиків за напрямом дослідження обліку й аналізу операцій у сфері залучення капіталу підприємств молочної промисловості. Фактографічна інформація, використана в процесі дослідження, містить офіційні дані Державного комітету статистики України, що стосуються стану формування та використання залученого капіталу, а також фактографічні дані підприємств молочної промисловості різних форм власності Львівської області.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у розроблених особисто дисертантом рекомендаціях і пропозиціях щодо вдосконалення методики й організації обліку та аналізу операцій із залучення капіталу на підприємства молочної промисловості.

У процесі виконаного дослідження одержано такі наукові результати:
вперше:

- у комплексі розглянуто питання методики й організації обліку та аналізу залученого капіталу на підприємстві, що дає змогу створити інтеграційну систему обліково-аналітичного забезпечення управління капіталом підприємства в цілому;

- визначено методичні засади прогнозного аналізу показників виробництва і реалізації продукції з урахуванням короткотермінового

залучення капіталу. В контексті прикладного застосування таких методичних підходів визначено алгоритм і побудовано дистрибутивно-лагову модель прогнозування показників виробництва і реалізації продукції, що дасть змогу визначити ефективність використання залученого капіталу з огляду на пошук оптимальних варіантів його структури;

удосконалено:

- класифікацію залученого капіталу підприємств у системі його обліку й аналізу, що дає змогу визначити інтеграційну систему облікового процесу та підвищити оперативність контролю інформації для управління залученим капіталом;

- методику обліку наявності та руху елементів залученого капіталу, зокрема відображення в обліку кредитів банків, короткотермінових облігацій, факторингових операцій для підприємств молочної промисловості;

- методику аналізу залученого капіталу підприємства молочної промисловості внаслідок побудови багаторівневої системи напрацювання аналітичних висновків в ієрархії управління залученим капіталом;

дістало подальший розвиток:

- теоретико-методичні засади дослідження процесу залучення капіталу, зокрема уточнено економічну сутність поняття “залучений капітал”, його роль в активізації підприємницької діяльності, можливості оперативного і стратегічного управління капіталопотоками;

- наукові засади побудови системи обліку залученого капіталу, що регламентують головну мету, локальні цілі, умови визначення і визнання, принципи обліку і звітності, відповідно до яких організований обліковий процес;

- організація системи рахунків і субрахунків обліку залученого капіталу, що сприятиме формуванню повної і достовірної інформації про елементи залученого капіталу підприємств молочної промисловості;

- методика обліку витрат на обслуговування процесу залучення капіталу, за якою передбачено, що витрати на позики, які безпосередньо відносять на фінансування конкретних інвестиційних проектів або купівлю необоротних активів, відносять на збільшення собівартості капітальних вкладень;

- обґрунтування доцільності створення резерву на погашення довготермінового кредитування; відповідно, запропоновано методику його обліку, що забезпечить мінімізацію ризику неповернення залучених ресурсів і ефективність фінансово-господарської діяльності;

- доведення необхідності доповнення організаційної системи обліку залученого капіталу інформаційною базою внутрішньої звітності щодо залученого капіталу підприємств. Побудова внутрішньої звітності та її автоматизація дасть змогу удосконалити документообіг на підприємстві, та забезпечити якісний контроль за рухом залученого капіталу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, спрямовані на збагачення практики застосування методики обліку й аналізу операцій при залученні капіталу і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами молочної промисловості. Впровадження результатів дослідження дасть змогу поглибити аналітичність облікової інформації, збільшити рівень розуміння керівниками процесу залучення капіталу, його впливу на рентабельність та платоспроможність підприємства, а також посилити контроль за формуванням і динамікою залученого капіталу підприємства відповідно до вимог законодавства, оптимізувати шляхи формування залученого капіталу.

Результати дослідження експериментально апробовані та впроваджені в діяльність ЗАТ “Галичина”, ВАТ “Бродівський завод сухого знежиреного молока”, ВАТ “Буський молокозавод”, ВАТ “Комарнівський сирзавод”, ВАТ “Львівський холодокомбінат”, ВАТ “Львівський міський молочний завод”, ВАТ “Рава-руський маслозавод”, ВАТ “Молокозавод Самбірський”, ПП “Світанок”, СП “Скомекс”, ВАТ “Жидачівський сирзавод”, Філія “Львівський молочний комбінат” ППКФ ВАТ “Прометей” (довідки про впровадження Закритого акціонерного товариства “Галичина” від 13.07.06 №147/5, Філія “Львівський молочний комбінат” ПП КФ ВАТ “Прометей” від 2.11.06 №527, Рахункової палати територіального управління по Львівській, Волинській, Рівненській та Тернопільській областях від 20.11.2006 №22-18/254).

Особистий внесок здобувача полягає в одноосібному виконанні наукового дослідження, в якому викладено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання – удосконалення методики й організації обліку й аналізу залученого капіталу підприємств молочної промисловості.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися й отримали позитивну оцінку на шести міжнародних і всеукраїнських конференціях, зокрема: міжнародній науковій студентсько-аспірантській конференції “Актуальні проблеми формування економічної системи України” (16 - 17 травня 2002 р., м. Львів), міжнародній студентсько-аспірантській науковій конференції “Економіка пострадянських країн стан та перспективи розвитку” (7-8 травня 2003 р., м. Львів), міжнародній науково-практичній конференції “Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи” (24 - 25 жовтня 2003 р., м. Львів), міжнародній науково-практичній конференції “Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє” (21 - 22 жовтня 2005 р. м. Львів), III міжнародній науково-практичній конференції молодих учених “Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (23 - 24 лютого 2006 р., м. Тернопіль).

Публікації. За підсумками дисертаційного дослідження у фахових виданнях опубліковано 5 наукових статей загальним обсягом 2,4 друк. арк.

та 5 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій загальним обсягом 1,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 175 сторінках. Дисертація містить 23 таблиці, 22 рисунки, 12 додатків. Список використаних джерел налічує 215 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** до дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну і практичну цінність запропонованих рекомендацій, названо форми їхньої апробації на підприємствах молочної промисловості та оприлюднення результатів проведеного дослідження.

У **першому розділі “Теоретичні основи обліку й аналізу залученого капіталу підприємства”** досліджено сутність поняття “залучений капітал”, розкрито елементи його структури та їхнє нормативно-правове регулювання, наведено особливості залученого капіталу як об'єкта обліку та аналізу, що визначають систему управління ним у цілому.

Дисертантом акцентовано увагу на тому, що питання визначення сутності залученого капіталу завжди було одним з найбільш дискусійних і складних. Отримані результати після вивчення зарубіжної і вітчизняної економічної літератури свідчать про неоднозначність у підходах до трактування цього поняття. У роботі розкрито суть залученого капіталу як економічної категорії і визначено його головні ознаки.

З урахуванням підходів до трактування залученого капіталу, що наведено в економічній літературі, характерних ознак та напряду дослідження, сформульовано його визначення як джерела фінансування підприємства. Залучений капітал – це капітал, залучений у грошовій або натуральній формі від різних учасників економічного процесу з метою отримання економічної вигоди в результаті економічної діяльності суб'єкта господарювання. Зазначено, що, на відмінну від позикового капіталу, для якого характерними є умови повернення за встановленими термінами і визначену плату, залучений капітал включає також і необумовлені залучення у формі недопустимої кредиторської заборгованості.

Залучення капіталу є активізаційним чинником розвитку і підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання через необхідність погашення залучених фінансових ресурсів з додатковими витратами на їхнє обслуговування.

Для забезпечення ефективного управління залученим капіталом підприємства доцільно систематизувати термінологію, що стосується цього процесу. Саме тому в дисертації виконано систематизацію видів

залученого капіталу за тими класифікаційними ознаками, які безпосередньо пов'язані з процесом його формування та використання для фінансового менеджменту в цілому та побудови систем його обліку й аналізу (рис. 1).

Залучений капітал підприємства	
<i>У процесі формування</i>	<i>У процесі використання</i>
За структурними елементами: - комерційний кредит; - товарний кредит; - позики; - кредиторська заборгованість; - доходи майбутніх періодів	За напрямками використання: - залучений капітал, призначений для фінансування необоротних активів; - залучений капітал, призначений для фінансування оборотних активів; - залучений капітал, призначений для фінансування інших господарських або соціальних потреб
За джерелами створення: - залучений капітал із зовнішніх джерел; - залучений капітал із внутрішніх джерел	За періодом залучення: - залучений короткотерміновий капітал; - залучений довготерміновий капітал
За формами залучення: - залучений капітал у грошовій формі (фінансовий кредит); - залучений капітал у товарній формі (товарний або комерційний кредит); - залучений капітал в інших матеріальних або нематеріальних формах	За якістю використання : - залучений капітал, який використовують в операційній діяльності підприємства; - залучений капітал, який не використовують в операційній діяльності підприємства За формою забезпечення: - незабезпечений залучений капітал; - залучений капітал, забезпечений гарантією або поручництвом; - залучений капітал, забезпечений заставою
<i>У процесі формування і використання</i>	
Відповідно до дотримання правових норм: - легальний; - тіньовий	За ризиком: - високий ступінь ризику; - середній ступінь ризику; - низький ступінь ризику

Рис. 1. Класифікація залученого капіталу у системі бухгалтерського обліку і фінансового аналізу діяльності підприємств

Структурування залученого капіталу підприємства за наведеними вище класифікаційними ознаками дає змогу створити раціональну систему управління процесами його залучення та використання і забезпечити оптимізацію його елементів з урахуванням специфіки господарської діяльності окремих підприємств.

Під час дослідження структури залученого капіталу виявлено, що найпоширенішим у молочній промисловості є короткотерміновий кредит, який надають під заготівлю сировини та виконання розрахункових операцій. Проте, оцінюючи переваги й недоліки всіх елементів залученого капіталу, які використовують у вітчизняній та зарубіжній практиці можна

дійти висновку, що малопродуктивно використовують факторинговий, іпотечний кредит, толінг, хоча переваги такого залучення суттєві.

У дослідженні визначено, що залучений капітал як об'єкт фінансового менеджменту є також об'єктом обліку та аналізу. Одночасно залучений капітал, як специфічний об'єкт фінансових відносин, є й інструментом фінансового управління. На підставі цього наголошено на особливості залученого капіталу як об'єкта обліку і аналізу, виділено спільні характеристики, що обґрунтовані сутністю цього поняття і його значення у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Не вирішеним є питання комплексного підходу до методики обліково-аналітичного процесу при залученні капіталу, адже в економічній літературі не існує єдиного підходу до вирішення цієї проблеми. Крім того, особливістю вітчизняної практики фінансового аналізу є розроблення методики аналізу сукупного капіталу та майже повна відсутність напрацювань у сфері залученого капіталу для підприємств молочної промисловості.

У дисертаційному дослідженні наголошено, що бухгалтерський облік слугує головним інструментом забезпечення для проведення фінансового аналізу в разі залучення капіталу. Відповідно фінансовий аналіз покликаний оцінити не лише фінансовий стан підприємства та його зміни під час використання залученого капіталу, а й визначити раціональну структуру джерел залучення капіталу за цільовим призначенням та наслідки оперативного і перспективного управління фінансовими потоками залученого капіталу. З огляду на це треба удосконалити методику проведення обліку й аналізу залученого капіталу, врахувати досвід зарубіжних країн та надбання вітчизняних вчених у цій галузі. Це забезпечить аналітиків та власників необхідною інформацією та дасть змогу забезпечити ефективність формування і використання залученого капіталу.

У другому розділі “Методика й організація обліку залученого капіталу підприємств” обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення методики та організації бухгалтерського обліку залученого капіталу.

Залучення капіталу, його ефективне використання ґрунтується на якісній та об'єктивній інформації, яку надає система бухгалтерського обліку. У процесі дослідження впливу бухгалтерського обліку на систему управління залученим капіталом суб'єкта господарювання виявлено, що весь механізм облікових робіт, пов'язаний із залученням капіталу, повністю підпадає під облік зобов'язань. З урахуванням особливих характеристик зобов'язань визначено, що за кількісними параметрами вони повністю виражають суму залученого капіталу.

У дисертаційному дослідженні окреслено структурні елементи методичного забезпечення обліку залученого капіталу і практики виконання облікових операцій у разі залучення капіталу: організація системи рахунків обліку залученого капіталу; удосконалення методики обліку наявності та руху залученого капіталу; облік витрат на

обслуговування операцій із залученим капіталом; визнання та облік резерву на погашення довготермінового кредитування.

З урахуванням недостатнього вирішення проблем, пов'язаних з формуванням системи рахунків для відображення в обліку елементів залученого капіталу, запропоновано їхнє уточнення відповідно до наявності та руху елементів залученого капіталу, що забезпечить простоту й достовірність руху та узагальнення інформаційних потоків для потреб управління залученим капіталом (рис. 2.)

Залучений капітал	Банківський кредит	501-504	Довгострокові кредити банків
		601-604	Короткострокові кредити банків
		507	Іпотечний кредит
		508	Довготерміновий факторинговий кредит
		607	Короткотерміновий факторинговий кредит
	Комерційний (товарний) кредит	51	Довгострокові векселі видані
		621	Короткострокові векселі видані
		52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями
		623	Зобов'язання за короткотерміновими облігаціями
		53	Лізинговий кредит
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
		68	Розрахунки за іншими операціями
	Позики	505, 506	Інші довгострокові позики
		54	Відстрочені податкові зобов'язання
		50, 55	Інші позики (окрім банківських)
	Кредиторська заборгованість	64	Розрахунки за податками й платежами
		65	Розрахунки за страхуванням
		66	Розрахунки за виплатами працівників
		67	Розрахунки з учасниками
	Доходи майбутніх періодів	69	Доходи майбутніх періодів

Рис. 2. Система рахунків бухгалтерського обліку, що характеризують наявність та рух елементів залученого капіталу

У процесі дослідження з'ясовано, що сьогодні не вирішеними є проблеми методичного забезпечення обліку наявності та руху окремих елементів залученого капіталу. Завдяки узагальненню національного та міжнародного досвіду обліку зроблено висновок про доцільність на підприємствах молочної промисловості налагодження обліку боргових цінних паперів – закладних. З огляду на це запропоновано методику відображення в обліку іпотечного кредитування. Для відображення в обліку заставних запропоновано ввести такі субрахунки:

- до рахунку 32 “Цінні папери, призначені для обігу” субрахунок 325 “Заставні”, за дебетом якого відображатимуть операції з випуску та погашення заставних, а кредитом – передачу їх кредитору та анулювання;

- до рахунку 50 “Довгострокові позики” субрахунок 507 “Довготерміновий іпотечний кредит”. Для підприємств молочної промисловості такий різновид залучення капіталу забезпечить отримання довготермінових кредитів, що сприятиме оновленню майнового комплексу.

З’ясовано також, що чинна система обліку на підприємствах молочної промисловості не передбачає окремого рахунку для відображення операцій за короткотерміновими облігаціями, зазвичай їх обліковують на рахунку 685 “Розрахунки з іншими кредиторами”. З урахуванням потреби в поданні достовірної інформації для оперативного управління рухом боргових цінних паперів запропоновано вести облік операцій з короткотерміновими облігаціями на рахунку 62 “Короткострокові векселі видані”, назву якого змінити на “Короткострокові векселі видані та короткострокові зобов’язання за облігаціями”. До 62 рахунку доцільно відкрити субрахунок 623 “Зобов’язання за короткотерміновими облігаціями”.

Для поліпшення обліку і контролю стану розрахунків з дебіторами треба використовувати нові, дієвіші форми і джерела погашення такої заборгованості. В результаті вивчення стану розрахунків підприємств молочної промисловості Львівської обл. обґрунтовано доцільність застосування факторингу з налагодження адекватної системи обліку факторингових операцій. Для ведення обліку запропоновано використовувати субрахунки 508 “Довготерміновий факторинговий кредит” та 608 “Короткотерміновий факторинговий кредит” (у довго- та короткостроковому періодах, відповідно) і методику їх відображення в обліку.

З метою підвищення достовірності формування фінансових результатів, пов’язаних з використанням залученого капіталу, доведено доцільність налагодження на підприємствах молочної промисловості методики обліку витрат на обслуговування залученим капіталом, за якою передбачено, що витрати на позики, які безпосередньо належать до фінансування конкретних інвестиційних проектів або купівлі необоротних активів, треба відносити на збільшення собівартості капітальних вкладень. У разі відображення в обліку таких витрат необхідно керуватися методом нарахування. Використання альтернативного підходу забезпечить вірогідність формування фінансового результату підприємства в цілому, оскільки списання відсотків на поточні витрати, може призвести до заниження прибутку звітного періоду.

Запропоновано для забезпечення успішного функціонування і стабільного розвитку підприємства створювати систему фінансових резервів підприємства, яка б гарантувала забезпечення захисту підприємства від фінансового ризику. Такі резерви доцільно створити на випадок виникнення ризиків за операціями із середньо- і довготермінового кредитування. Для відображення в бухгалтерському обліку резерву на виплату довготермінового кредитування запропоновано до рахунку 47 “Забезпечення майбутніх витрат і платежів” створити субрахунок 475

“Забезпечення на виплату довготермінових кредитів”, за кредитом якого слід відображати суму нарахованого резерву, за дебетом – його використання. Дисертантом визначено алгоритм розрахунку розміру резерву на погашення довготермінових кредитів та розроблено методику відображення цього резерву в бухгалтерському обліку.

У дослідженні наголошено, що система організації обліку залученого капіталу охоплює такі елементи, які передбачають їхню комплексну взаємодію, а саме: обліковий процес; забезпечення облікового процесу; облікова політика; види облікової інформації; техніку обліку та формування єдиної бази даних. Для забезпечення повноти формування облікової політики підприємства в частині залученого капіталу й обґрунтованості оформлення наказу про облікову політику виділено її методичну, технічну та організаційну складову з урахуванням специфіки обліку (джерел та умов залучення, руху залученого капіталу за цільовим спрямуванням, визнання та оцінки результатів використання залученого капіталу).

Для підвищення ефективності внутрішнього управління залученим капіталом запропоновано в автоматизованому режимі складати такі форми внутрішньої звітності: Ф-1. “Наявність та рух залученого капіталу”, Ф– 2. “Рух залученого капіталу за термінами погашення”, Ф–3. “Витрати на обслуговування залученого капіталу”. Формування такої звітності суттєво не ускладнює обліковий процес, проте дає змогу забезпечити дієвий контроль цільового використання залученого капіталу відповідно до специфіки функціонування центрів відповідальності підприємств молочної промисловості й упереджувати ризик несвоєчасного погашення кредитів та кредиторської заборгованості.

У третьому розділі **“Вдосконалення методики аналізу залученого капіталу підприємства”** наведено предметну характеристику та визначено головні напрями вдосконалення методики комплексного економічного аналізу залученого капіталу підприємств молочної промисловості, що забезпечує вибір і обґрунтування управлінських рішень щодо залучення капіталу та ефективності його цільового використання.

У дисертаційній роботі зазначено, що на сучасному етапі господарювання серед учених нема єдиного підходу до проведення фінансового аналізу у разі залучення капіталу. Досі не з’ясовані питання комплексного та системного вирішення проблеми управління капіталом. У дисертації запропоновано модель комплексного економічного аналізу залученого капіталу підприємств (рис. 3).

Глибоке розуміння процесу залучення капіталу та ефективності його використання тісно пов’язане з визначенням фінансового стану підприємства та пошуком можливостей його поліпшення. Оскільки однією з цілей комплексного економічного аналізу залученого капіталу є аналіз потреби та доцільності, то для її досягнення в процесі аналізу вивчено джерела утворення капіталу та напрями їх використання, структуру залученого капіталу, надійність, терміновість використання, рівень

залежності підприємства від зовнішнього фінансування та інші аспекти.

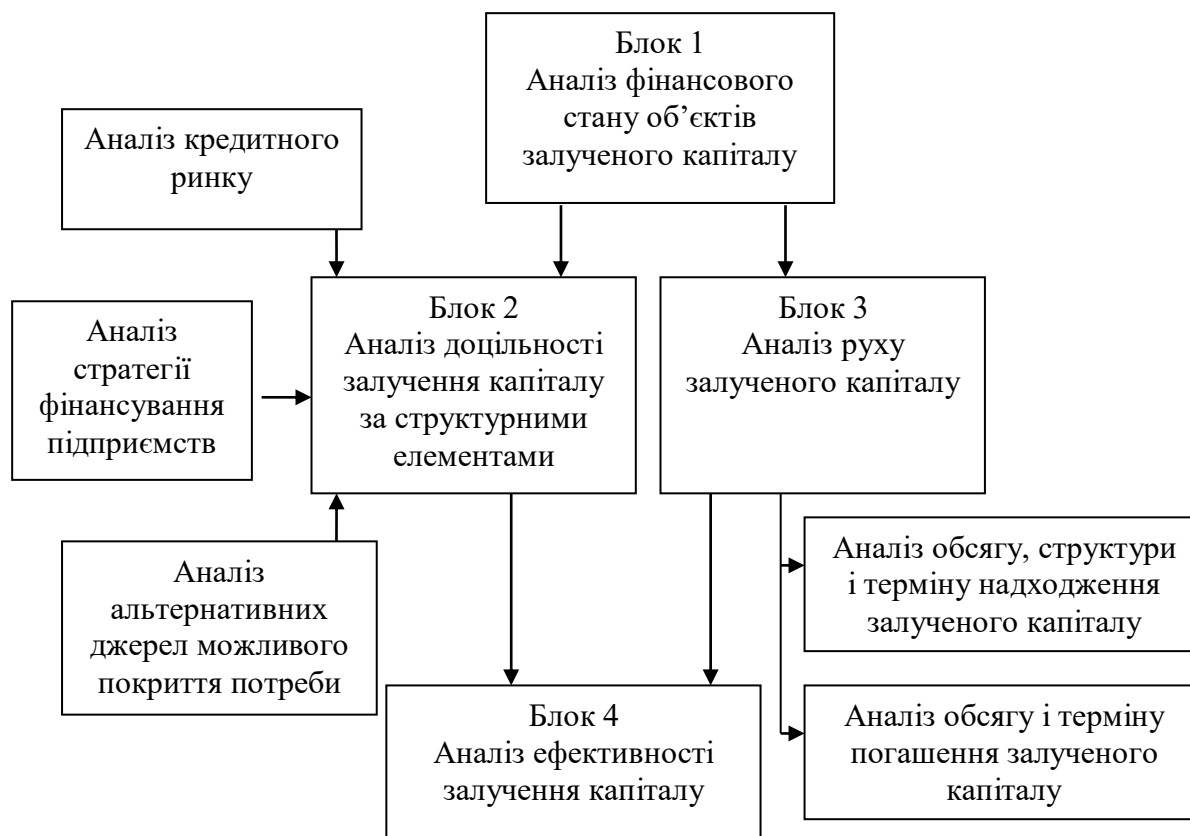

Рис. 3. Загальна модель комплексного економічного аналізу залученого капіталу підприємств

Отримані результати дають змогу оцінити, які джерела фінансування діяльності використовує підприємство, наскільки фінансово ризиковою є така структура джерел у разі залучення капіталу для власників та кредиторів і як це впливає на ефективність господарської діяльності.

У дисертаційній роботі аналіз структури капіталу запропоновано здійснювати в сукупності з напрямками його використання. Це допомагає виявити ризиковість структури капіталу та її вплив на ефективність господарської діяльності. На прикладі досліджуваного об'єкта виконано структурний аналіз причин такого залучення (табл. 1).

На підставі загальної моделі аналітичних досліджень визначено інформаційні потреби для проведення такого аналізу та структуровані інформаційні потоки за концепцією побудови бази даних, яка відповідає особливостям фінансового менеджменту підприємств молочної промисловості та є коректною відповідно до вимог автоматизованого опрацювання даних.

З огляду на методичні засади аналізу залученого капіталу та інформаційні можливості його проведення у роботі запропоновано систему аналітичних показників, які обґрунтовують можливості та доцільність залучення капіталу.

Структурний аналіз причин залучення капіталу на підприємствах
молочної промисловості Львівської обл.

Причини	Частка у загальній потребі залучення капіталу, %	
	2000 р.	2005 р.
Поповнення оборотних коштів у зв'язку з нарощенням виробництва	20,4	26,6
Поповнення оборотних коштів з причин сезонності виробництва	18,7	23,3
Поповнення оборотних коштів, зумовлене неефективною фінансовою діяльністю	17,3	10,0
Поповнення оборотних коштів, спричинене складнощами у реалізації продукції	9,4	6,7
Потреба у наданні відтермінування платежу постачальникам сировини	17,7	16,7
Реалізація інвестиційних рішень	6,7	3,4
Потреба у відтермінуванні платежу з іншими постачальниками	9,8	13,3
ВСЬОГО	100	100

Кредитоспроможність як якісна характеристика фінансового стану підприємства є визначальним параметром доцільності залучення капіталу. Визначення зумовлене необхідністю розрахунку можливого обсягу й умов фінансування у разі вибору альтернативних джерел залучення капіталу.

У роботі з'ясовано, що кредитоспроможність підприємства визначена його грошовим потоком від операційної діяльності. Саме тому в загальній методиці доцільності залучення капіталу запропоновано визначати кредитоспроможність за результатами аналізу грошових потоків підприємства лише від операційної діяльності. Такий підхід дає змогу спрогнозувати майбутній обсяг коштів від операційної діяльності, що в подальшому забезпечить визначення підприємством його кредитоспроможності, і, як наслідок, дасть змогу встановити обсяг заборгованості, яку підприємство може погасити в ході операційної діяльності на прогнозований період.

Для підвищення ефективності роботи підприємств та обґрунтування управлінських рішень аналіз використання залученого капіталу необхідно розглядати в контексті ретроспективної оцінки доцільності та обґрунтованості такого залучення, що дасть змогу визначити участь даних фінансових операцій як у зміцненні фінансового стану, так і у забезпеченні стійкого економічного зростання. Це може бути підставою до зміни

тактики залучення фінансових ресурсів та досягнення досконалості фінансового менеджменту в цілому.

За параметрами якості фінансового стану, ефективності використання активів і капіталу в роботі досліджено й оцінено ефективність використання залученого капіталу.

Одним з найактуальніших питань у сфері залучення капіталу підприємства є визначення такої його структури, яка б дала змогу досягнути найбільшої віддачі авансованого капіталу в цілому. З огляду на це запропоновано методикау обчислення оптимальної структури капіталу підприємства з урахуванням допустимого рівня короткотермінового залученого капіталу. Допустимий розмір короткотермінового залученого капіталу визначений за межею кредитоспроможності:

$$ГК - КЗК \geq 0, \quad (1)$$

де ГК – кошти від операційної діяльності, тис. грн.; КЗК – короткотерміновий залучений капітал, тис. грн.

Для поглиблення аналізу ефективності використання залученого капіталу і прогнозування його потреби запропоновано використовувати дистрибутивно-лагову модель прогнозування виробництва і реалізації продукції з урахуванням залучених ресурсів:

$$y = \alpha + \beta_0 x_0 + \beta_1 x_{t-1} + \beta_2 x_{t-2} + \dots + \beta_n x_{t-n}, \quad (2)$$

де β_n – коефіцієнти регресії; y_t – обсяг реалізації продукції у кварталі t , грн.; x_t – короткотермінові кредити, надані підприємству в період t , грн.

За результатами дослідження ефективності залучення кредитних ресурсів на підприємствах молочної промисловості Львівської області визначено вплив короткотермінового залученого капіталу на обсяг виробництва і реалізації продукції.

Для підвищення обґрунтованості в прогнозуванні майбутніх економічних показників і впливу процесу залучення короткотермінового капіталу на них автором запропоновано визначати вплив прогнозного короткотермінового залученого капіталу на обсяг реалізації продукції. Це дасть змогу визначити ефективність використання залученого капіталу та прогнозований обсяг реалізації продукції.

ВИСНОВКИ

У дисертаційні роботі наведено теоретичне узагальнення і вирішення наукової проблеми, що полягає в удосконаленні комплексної методики й організації обліку та аналізу залученого капіталу підприємств. Сформовано низку концептуально-теоретичних, методичних і науково-практичних висновків, що відображають вирішення головних завдань відповідно до поставленої мети.

1. У системі виробничо-фінансового менеджменту підприємств управління залученим капіталом відіграє провідну роль, оскільки цей капітал у покритті фінансових потреб промисловості України займає

близько 25%, а у молочній промисловості – понад 50%. Доведено, що його треба розглядати як активний чинник впливу на розвиток економіки підприємства, а це потребує адекватної системи управління процесами залучення і використання капіталу.

2. З огляду на специфічні ознаки залученого капіталу визначено, що, на відміну від позикового капіталу, для якого характерними є умови повернення за термінами і визначену плату, залучений капітал включає також і необумовлені види залучення кредиторської заборгованості та доходи майбутніх періодів. Запропонована класифікація залученого капіталу дає змогу визначити обліково-аналітичну систему інформаційного забезпечення управління такими капіталопотоками.

3. На підставі проведеного аналізу теорії і практики чинної системи бухгалтерського обліку залученого капіталу з'ясовано, що весь механізм облікових робіт, пов'язаний із залученням капіталу, повністю підпадає під облік зобов'язань. Проте економічна природа залученого капіталу є іншою, оскільки пов'язана з вибором джерел залучення, об'єктів залучення, структури залучення, контролю за рухом залученого капіталу, оцінки доцільності та ефективності його використання. Це змінює цільову орієнтацію, глибину та якість обліково-аналітичних робіт.

4. Для відображення в обліку залученого капіталу розроблено систему субрахунків адекватну до структурних елементів залученого капіталу, що забезпечить простоту й достовірність відображення та узагальнення інформації для потреб управління капіталопотоками. Запропоновано форми внутрішньої звітності про рух залученого капіталу, які суттєво не ускладнюють обліковий процес, проте дають змогу забезпечити дієвий контроль цільового використання залученого капіталу відповідно до специфіки функціонування центрів відповідальності підприємств молочної промисловості й упереджувати ризик несвоєчасного погашення кредитів та кредиторської заборгованості.

5. Для підвищення достовірності інформації про фінансові результати діяльності підприємств розроблені пропозиції щодо вдосконалення методики обліку витрат на обслуговування залученого капіталу, за якою передбачено, що витрати на позики, які безпосередньо віднесені на фінансування конкретних інвестиційних проектів або купівлю необоротних активів включають до собівартості цього активу.

6. Запропоновано створювати систему фінансових резервів на покриття довготермінового кредитування, що забезпечує захист підприємства від фінансового ризику. В контексті прикладного застосування розроблено алгоритм розрахунку розміру резерву та методику відображення його в обліку.

7. У дисертації доведено, що підвищення ефективності аналізу залученого капіталу можна досягти за умови комплексного підходу. Для цього запропоновано поетапний аналіз, який дасть змогу визначити необхідність та доцільність такого залучення, забезпечить його раціональне розміщення та використання, а також обрати заходи щодо

оптимізації його структури. На підставі загальної моделі комплексного економічного аналізу залученого капіталу визначено інформаційні потреби для його проведення та структуровані інформаційні потоки за концепцією побудови баз даних, яка відповідає особливостям фінансового менеджменту підприємств молочної промисловості і є коректною відповідно до вимог автоматизованого опрацювання даних.

8. Доведено, що аналіз ефективності використання залученого капіталу необхідно розглядати в контексті ретроспективної оцінки доцільності та обґрунтованості такого залучення, що дасть змогу визначити участь таких фінансових операцій як у зміцненні фінансового стану, так і у забезпеченні стійкого економічного зростання. Це може бути підставою до зміни тактики залучення фінансових ресурсів та досягнення досконалості фінансового менеджменту в цілому. Аналіз структури залученого капіталу запропоновано виконувати в сукупності з напрямками його використання, що дає змогу виявити ризиковість структури капіталу та її вплив на ефективність ведення господарської діяльності в цілому.

9. Доведено, що для визначення ефективності залучення капіталу доцільно застосовувати дистрибутивно-лагову модель прогнозування показників виробництва і реалізації продукції з урахуванням короткотермінових залучених ресурсів. Це допоможе визначити ефективність структури залученого капіталу та прогнозований обсяг реалізації продукції.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ НА ТЕМУ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях

1. Созанська Н.С. (Марушко Н.С.) Методологічні аспекти структури і класифікації залученого капіталу підприємства // Вісн. Житомир. технол. ун-ту. – 2003. – Вип. 1 (23) – С.218 - 224. – 0,45 друк. арк.

2. Созанська Н. С. (Марушко Н.С.) Політика короткострокового залученого капіталу // Вісн. Львів. ун-ту. – Сер. Екон. – 2003. – Вип. 32. С. 436 - 442. - 0,43 друк. арк.

3. Марушко Н.С. Доцільність та необхідність довгострокового кредитування // Економіка: проблеми теорії та практики: 2005. – Вип. 207. – Т.2. – С. 558 - 566. - 0,32 друк. арк.

4. Марушко Н.С. До питання обліку довгострокового залученого капіталу // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2006. Праць. Вип. 216. – Т.3. – С. 416 - 428. - 0,54 друк. арк.

5. Марушко Н.С. Інформаційні потоки аналізу залученого капіталу та їх раціоналізація // Вісн. нац. ун-ту водного госп. та природокористування. Сер. –Економіка. –2006. – Вип. 4(36). – Ч.3. – С. 276 - 285. - 0,66 друк. арк.

В інших виданнях:

6. Созанська Н.С. (Марушко Н.С.) Особливості обліку залученого капіталу за МСБО // Актуальні проблеми формування економічної системи України: Матеріали міжнар. наук. студент.-аспірант. конф.(16-17 трав. 2002 р.). – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – С.324 – 326. - 0,22 друк. арк.

7. Созанська Н.С. (Марушко Н.С.) Аналіз структури залученого капіталу // Економіка пострадянських країн, стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук. студент.-аспірант. конф. (7-8 трав. 2003 р.). – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – С.267 - 269. - 0,23 друк. арк.

8. Созанська Н.С. (Марушко Н.С.) До питання класифікації кредитних ризиків // Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи: Матеріали міжн. наук.-практ. –конф. (24-25 жовт. 2003 р.). – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – С.225 - 227. - 0,21 друк. арк.

9. Марушко Н.С. До питання залучення капіталу на довгостроковій основі // Економічна система України: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали наук.-практ. конф. (21-22 жовт. 2005 р.). – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 222 - 224. - 0,19 друк. арк.

10. Марушко Н.С. До питання організації обліку залученого капіталу на підприємстві // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ ст.: національна ідентичність та тенденції глобалізації: Матеріали ІІІ міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених (23-24 лют. 2006 р.). – Тернопіль.– ТАНГ, 2006. – С. 286 - 288. - 0,25 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Марушко Н.С. Облік і аналіз залученого капіталу підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – Київський національний торговельно-економічний університет. - Київ, 2006.

Розглянуто теоретичні, методичні та практичні проблеми залучення капіталу підприємства, проаналізовано сутність залученого капіталу підприємства як економічної категорії і як об'єкта обліку й аналізу, висвітлено значення його в умовах становлення ринкових відносин, систематизовано термінологію та запропоновано класифікацію залученого капіталу за різними ознаками, що визначають систему фінансового менеджменту підприємств.

Досліджено особливості бухгалтерського обліку залученого капіталу, в результаті чого удосконалено облік наявності та руху елементів залученого капіталу, облік витрат на обслуговування залученим капіталом; визнання та облік резерву на виплату довготермінового кредитування, розроблено внутрішню звітність за даними обліку залученого капіталу.

Проаналізовано чинні методики аналізу капіталу підприємства,

розроблено та обґрунтовано наукові положення щодо методики ретроспективного аналізу залученого капіталу підприємства, запропоновано напрями комплексного аналізу залученого капіталу – аналіз повноти та доцільності залучення капіталу та аналіз ефективності його використання.

Головні результати дисертаційної роботи схвалені до впровадження на підприємствах молочної промисловості Львівської області.

Ключові слова: залучений капітал, зобов'язання, витрати на обслуговування залученого капіталу, резерв на виплату довготермінового кредитування, аналіз доцільності та повноти залучення капіталу, аналіз ефективності використання залученого капіталу.

АННОТАЦІЯ

Марушко Н.С. Учет и анализ привлеченного капитала предприятия. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.04 - бухгалтерский учет, анализ и аудит. - Киевский национальный торгово-экономический университет.- Киев, 2006.

Рассмотрены теоретические, методические и практические проблемы привлечения капитала предприятия, проанализирована сущность привлеченного капитала предприятия как экономической категории и как объекта учета и анализа, отражено значение его в условиях становления рыночных отношений, систематизирована терминология и предложена классификация привлеченного капитала по разным признакам.

Объект исследования – процесс привлечения капитала предприятиями молочной промышленности Львовской области для покрытия финансовых потребностей текущего и перспективного периодов.

Предметом исследования избрана организация и методика учета и анализа привлеченного капитала как составляющей информационного обеспечения управления формированием и использованием привлеченного капитала на предприятиях молочной промышленности.

Выявлены особенности бухгалтерского учета привлеченного капитала, в результате чего усовершенствована методика и организация учета и анализа операций при привлечении капитала на предприятия молочной промышленности. В диссертационной работе в единой системе рассмотрены вопросы теоретико-методологического обеспечения и организации учета и анализа привлечения капитала и эффективности его использования с учетом специфики молочной промышленности.

Предложена методика учета расходов на обслуживание привлеченного капитала, которая предусматривает, что расходы на ссуды, непосредственно предназначенные для финансирования конкретных инвестиционных проектов или куплю внеоборотных активов, относят на увеличения себестоимости отдельных объектов. Использование альтернативного подхода обеспечит достоверность формирования

финансового результата предприятия в целом, поскольку списание процентов на текущие расходы может привести к занижению прибыли отчетного периода.

Развита методика учёта привлеченного капитала, в частности применения системы счетов и субсчетов учета привлеченного капитала, которая будет способствовать формированию более полной информации об элементах, о контролируемом движении и об экономической эффективности мобилизации финансовых ресурсов данного вида.

Обосновано целесообразность и необходимость формирования резерва погашения долгосрочных ссуд и разработанной методики его учета и анализа, который обеспечит минимизацию риска невозвращения привлеченных ресурсов.

Разработана система внутренней отчетности корпоративных структур молочной промышленности для целей анализа и контроля.

Проанализированы действующие методики анализа капитала предприятия, разработаны и обоснованы научные положения относительно методики ретроспективного анализа привлеченного капитала предприятия.

Определены направления усовершенствования методики анализа привлеченного капитала: анализ необходимости и целесообразности привлечения капитала по разным источникам и условиям, и анализ эффективности использования привлеченного капитала. В контексте прикладного применения разработанной методики определен алгоритм осуществления анализа целесообразности и эффективности привлечения капитала, который позволит адекватно реагировать на процесс привлечения капитала и ускорит поиск оптимальных вариантов структуры капитала.

За параметрами качества финансового состояния, эффективности использования активов и капитала в работе исследована и оценена эффективность использования привлеченного капитала.

Одним из самых актуальных вопросов в сфере привлечения капитала предприятия есть определение такой его структуры, которая бы дала возможность достичь наибольшей отдачи авансированного капитала в целом, Предложена методика вычисления оптимальной структуры капитала предприятия с учетом допустимого уровня краткосрочного привлеченного капитала.

Для углубления анализа эффективности использования привлеченного капитала и прогнозирования его потребности предложено использовать дистрибутивно-лагову модель прогнозирования производства и реализации продукции с учетом привлеченных ресурсов. За результатами исследования эффективности привлечения кредитных ресурсов на предприятиях молочной промышленности Львовской области определено влияние краткосрочного привлеченного капитала на объем производства и реализации продукции.

Для повышения обоснованности в прогнозировании будущих экономических показателей и влияния процесса привлечения

краткосрочного капитала на них предложено определять влияние прогнозного краткосрочного привлеченного капитала на объем реализации продукции. Это позволит определить эффективность использования привлеченного капитала и прогнозировать объем реализации продукции.

Основные результаты диссертационной работы одобрены к внедрению на предприятиях молочной промышленности Львовской области.

Ключевые слова: привлеченный капитал, обязательства, расходы на обслуживание привлеченного капитала, резерв на выплату долгосрочного кредитования, анализ целесообразности и полноты привлечения капитала, анализ эффективности использования привлеченного капитала.

ANNOTATION

Marushko.N.S Account and analysis of the enterprise attracted to the capital. - Manuscript.

Dissertation on gaining a scientific degree of candidate of economic sciences for speciality 08.06.04 - accounting, analysis and audit. Kiev national trade and economic university, Kiev, 2007.

The methodical and practical problems of bringing in of capital of enterprise theoretical, are considered in a robot, essence of the enterprise attracted to the capital is analysed as economic category, the value of him is reflected in the conditions of becoming of markets relations, terminology is systematized and classification of the attracted capital is offered on different signs.

The features of record-keeping of the attracted capital are explored, what the account of presence and motion of elements of the attracted capital is improved as a result of, account of charges on service by the attracted capital; confession and account of reserve on payment of the long-term attracted capital, the internal accounting of synthetic account of the attracted capital is developed, the external accounting is improved.

The operating methods of analysis of capital of enterprise are analysed, scientific positions are developed and grounded in relation to the method of retrospective analysis of the enterprise attracted to the capital, directions of complex analysis of the attracted capital is analysis of plenitude and expedience of bringing in of capital and analysis of efficiency of his use are offered.

Basic dissertation job performances are approved to introduction on the enterprises of suckling industry of food retail industry of the Lvov region.

Keywords: capital, obligation, charges, attracted on maintenance of the attracted capital, reserve on payment of the long-term attracted capital, analysis of expedience and plenitude of bringing in of capital, analysis of efficiency of the use of the attracted capital.